

САТИРИЧНІ МОТИВИ ДАНИЛА БРАТКОВСЬКОГО У ВІРШАХ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

У статті аналізується суголосність сатиричного викриття та засудження суспільних вад у творчості Данила Братковського та Григорія Сковороди.

Ключові слова: Данило Братковський, Григорій Сковорода, сатиричні мотиви, zdegradovane suspiľstvo, shlyakhta, reminiſcenciї, nebesne царство.

В статье анализируется созвучие сатирического высмеивания и изобличения общественных недостатков в творчестве Даниила Братковского и Григория Сковороды.

Ключевые слова: Даниил Братковский, Григорий Сковорода, сатирические мотивы, опoшленне общество, шляхта, реминисценции, небесное царство.

This article analyzes community of satirical detection and conviction of social demerits in the works of Danylo Bratkovskiy and Hryhorii Skovoroda.

Key words: Danylo Bratkovskiy, Hryhorii Skovoroda, satirical motifs, degraded society, nobility, reminiscence, Kingdom of God.

Означена тема визначає декілька проблем. Насамперед, чим визначається спільність мотивів та поетичних засобів на їх реалізацію у творах обох поетів? Це визначає два варіанти відповідей. Якщо Данило Братковський і Григорій Сковорода – представники єдиної стильової течії в українській літературі – бароко, то їхні твори на стильовому, жанровому, образному та поетикальному рівнях будуть виявляти спільні ознаки. У цьому дискурсі сатирична поезія, яка визначає склад книжки Данила Братковського "Світ, по частинах розглянутий" (1967), та сатиричні мотиви у віршах Григорія Сковороди збірки "Сад божественних пісень" є однією із характерних ознак літературного бароко в Україні. [10, с.62]. Так само анімалістично-алегорична поетика, властива творам XVI-XVIII століть, в однаковій мірі служить втіленню спільних чи близьких сатиричних мотивів у віршах як Данила Братковського, так особливо в байках Григорія Сковороди. [10, с.86]. Різноманітні елементи поетики байки, пізніш зреалізованої Григорієм Сковородою у "Баснях Харьковских", активно реалізуються у творах Лазаря Барановича ("Про Шпака", "Як Вітер гуляє, то Комиш ламає"), Лаврентія Крщоновича ("Фабула"), Климентія Зіновієва ("Про зайців", "Про кіз", "Про псів, або собак і про людей, що їх люблять..."). У творах Данила Братковського "Про Вовка", "Олень у піст строгий", "Чужа праця", "Людина-Муха", "Людина-Пава", "Про Птаха-неробу", як підмітив В. Шевчук, "...поетика байки тут уживається не класично, а з переведенням у сатиричну площину, хоч моральний епілогне раз присутній" [10, с.86], "...але найбільше використовує поетику байки ремінісцентно для творення морального висновку в описі випадку з живого життя – здається, це питома форма, знайдена Д. Братковським, яка творить закінчення твору у формі анімалістичного афоризму чи приказки" [10, с.86].

Стильову спорідненість творчості Данила Братковського і Григорія Сковороди відзначає В. Шевчук. Дослідник зіставляє алегоричне закінчення вірша Д. Братковського "Світ. Людина стане..." звісткою про птаха, що, бажаючи пожитись, потрапляє в сіті, хоч, дослівно за В. Шевчуком, намагається із статей вирватися (йдеться про союз із Московією), із "Убогим Жайворонком" Г. Сковороди, "... де розробляється ця ж таки тема і де під Тетерваком, який потрапив через приманку під сіті, мислився також українець – на це є пряма вказівка Г. Сковороди" [10, с.272].

Отже у дискурсі означених вище проблем актуально оглянути та охарактеризувати сатиричні мотиви у творчості Данила Братковського та їхню ремінісценцію у віршах Григорія Сковороди. Тому об'єктом даного дослідження є тексти десятої, дванадцятої, вісімнадцятої, двадцятої та двадцять восьмої пісень Григорія Сковороди, котрі проаналізуємо з метою виявлення та висвітлення спільних сатиричних мотивів. Мета дослідження обумовлюється завданням охарактеризувати причини як спільної тенденції до втілення сатиричних мотивів, так і відмінності у їхній реалізації в творах обох поетів.

Спільна тенденція до сатиричного способу осмислення дійсності та втілення результатів поетичного переживання її визначається світоглядними засадами людини бароко. Характеризуючи XVII ст., світоглядні засади якого визначили життєву і творчу позицію Д. Братковського, О. Яковина однією з основних світоглядних тенденцій вважає загострення конфлікту між ренесансними гаслами щодо людини, більшість яких успадкувало Бароко, і відновленими середньовічними ідеалами [12, с.5]. "Гуманізація суспільного життя спричинила політичні та релігійні протистояння. Набирає сили загальна секуляризація, відчутний опір якій чинить лише культура високого барокко" [12, с.5]. Із цих засад ствердження барокового ідеалу, котрий і для Данила Братковського, і для Григорія Сковороди виражався в єдності макрокосму із мікрокосмом, тобто Всесвіту і його Творця та Владики із світом окремої особи, вимагало заперечення усього, що ставило на перешкоді такій єдності. Як теоретично узагальнює В. Маслюк, "...вся сатира – це розповідь, в якій дається оцінка пороків, осуджуються погані люди, боягузи, злодії, п'яниці, чванливі і т. п. Призначення сатири – виправлення людських вад. Замітимо, що сатира – це медицина душевних хвороб, яка намагається знайти лікування шляхом висміювання" [5, с.146].

Втілюючи раціоналістичний спосіб поетичного переживання, (О. Яковина називає поезію Данила Братковського раціоналістичною), автор створює "...типи людини, пов'язаної численними залежностями з громадою, станом, суспільством. Такі вірші витворюють світоглядну систему, в якій найменша життєва подія виростає до універсального узагальнення" [12, с.9-10].

Отже, об'єктом сатиричного змалювання у віршах Данила Братковського постає насамперед шляхта. В. Шевчук назвав його книгу "Світ..." гарячими зверненням-маніфестом до тодішньої шляхти, в якому "поет кидає тій шляхті сміливе звинувачення і піддає гострій критиці..." [10, с.263]. Данило Братковський критикує гріх у всіх його проявах: продажності, підкупності, сутяжництві, а від того пошанування лише "Калити" і "Міха", образи яких у структурі сатиричних віршів "Депутатська елекція", "Хміль на сеймику", "Про сеймик", "Забавний суд", "Справа щодо двору", "Пиво у Варшаві", "Гроші у пияків", "Одміна людям від хмелю буде" персоніфікуються та виступають ідейно організуючими. У системі образів цих творів вони семантично синонімічні: часто спиртні напої слугують справі підкупу, відкривають у Речі Посполитій шлях до влади: "Шість мис до того, шістьдесят півмисків, / Сто фляш і безліч виставлять келишків. / Лий, влий, чолом бий перед кожним братом, / Як хочеш бути паном депутатом" [1, с.177], "Чинь так щоденно, з панством поруч сядеш, / Блазнем хоча б був, ще й владу осягнеш, / Коли пити станеш" [1, с.195]. Такий спосіб здобуття державних посад потрактовується Д. Братковським як суспільне лихо: із потьмареною хмелем головою депутати не здатні виконувати свої обов'язки: "...Віват, лий, лий-но – щоденно те чиним, / П'ємо частіше, ніж радимось нині..." [1, с.55].

Д. Братковський, за словами М. Жулинського, володів "особливим даром розпізнавати тогочасний продажний і фарисейський світ" [2, с.371]. "Поет поривався донести правду про ті кривди, що їх чинить польська шляхта на українських землях, про ті знущання над простим людом, які вже стали чи не нормою поведінки магнатів" [2, с.371]. Тому, як висновує М. Жулинський, "Данило Братковський особливо не зважав, поляк чи українець, католик чи уніат, православний той чи інший шляхтич, священник, суддя, посол до сейму – він таврував моральну ницість, сваволю, хабарництво, продажність тогочасних магнатів" [2, с.372].

За висловом В. Шевчука, "Образ огляненого суспільства може жахнути, бо в ньому здатен утриматися тільки той, що позбувається морального статусу, а отже, намагається хапати, брати, урвати, дурити, виманювати, вдаватися до хитрощів, облуди, підступів, брехні, крутійства і т. і. – цій темі присвячено велику кількість віршів, а класичний підсумок бачимо у блискучому "Фортелі" [9, с.7]. Але сатиричні мотиви у творах Данила Братковського виступають складовими, - саме через заперечення негативу, - утвердження барокового ідеалу. О. Яковина відзначає у творах Данила Братковського тонку, інтелектуалізовану іронію, яка "...насичена світлим і глибоким сумом за людську долю, впевненість у відсутності меж для самовдосконалення, що свідомо накладається на містичну релігійність, віра в можливість абсолютного блага для людини за умови навернення та синівського смирення перед Творцем, зрештою, пошук "спорідненої праці" – все це й багато іншого пов'язує поетичні смисли Братковського і Григорія Сковороди. З тією різницею, що у першого мова про все це – у підтексті, натомість Сковорода розгортає ці питання безпосередньо у філософському дискурсі" [12, с.10].

Тому поезії "Саду" Л. Ушкалов характеризує насамперед як "... проїняті певним релігійним почуттям і в певному сенсі є, сказати б, "покрайніми записами" на берегах Біблії" [8, с.10]. Сатиричні мотиви пронизують десяту ("Всякому городу нрав і права..."), дванадцяту ("Не поїду в город багатий. Я буду на полях жить..."), вісімнадцятому ("Ой, ты птичко жолтобоко..."), двадцяту ("Кто сердцем чист и душою...") та двадцять восьму ("Возлети на небеса, хоть в варсальській лѣса") пісні книжки "Сад божественних пісень".

Пісню "Всякому городу нрав і права..." Л. Махновець назвав "найцікавішим сатиричним твором Сковороди" [6, с.357]. Л. Ушкалов називає її "найславетнішою піснею" [8, с.10]. За його висловом, "вона "прозябає" зі слів Ісуса, сина Сирахового: "Блажен муж, що в премудрості помре і що в розумі своїм повчається святині":

Всякому городу нрав і права;
 Всяка-бо має свій ум голова;
 Всякому сердцю любов своя є,
 Всякому горлу смакує своє,
 Мені ж тільки одна в світі дума,
 Мені одне лиш не йде з ума..." [8, с.10].

На думку Л. Ушкалова, "попри те, що в 10-ій пісні виразно вчувається сквородинський "дух сатиризму", тобто його несприйняття несправедного світу, вона є перш за все метафізичною поезією" [8, с.10]. Зіставляючи пісню "Всякому городу нрав і права..." з одою Горация "До Мецената" ("Глянь, нащадку ясний давніх володарів..."), дослідник висловлює думку, що "у змальованих на взір римського лірика "порока черні" Сковорода схильний бачити безладну мішанину пристрастей, світлове торжище, що його мудра людина має всіляко цуратися. Відтак, - пише він, - послуговуючись старою риторичною схемою "один полюбає те, другий – те, третій – те, я ж кохаюся у цьому", поет створює чи не найліпшу в українській метафізичній ліриці доби Бароко набожну пісню про світове "різнопуття" [8, с.11].

Всеохопністю сторін світового торжища, викриттям різноманітних пороків сучасного поетові суспільства пісня "Всякому городу нрав і права..." є своєрідною трансформацією сатиричних мотивів книги Данила Братковського "Світ, по частинах оглянений". Чи не кожен вірш пісні виступає поетичною сентенцією, яка перегукується із змістом окремих творів Д. Братковського. Наприклад, вірш "Петр для чинов углы панські трет" [7, с.33] афористично узагальнює тему підлабунництва та здобуття чинів підкупом, розгорнену у поезіях Данила Братковського "Депутатська елекція", "Хміль на сеймику", "Про сеймик", "Забавний суд", "Справа щодо двору".

У контексті твору Данила Братковського "Життя у місті", що вимальовує картину укладу міського життя, сприймаються вірші 10-ї пісні "Тот строит дом свой на новый манѣр. / Тот все в процентах, пожалуй повѣрь". Перелічуючи види діяльності купців: "Тот непрестанно стягает грунта. / Сей иностранны заводит скота. / Тѣ формируют на ловлю

собак..." [7, с.33], - Данило Братковський цьому протиставляє неробство інших верств: "Пани ж, нероби, нудяться без діла". Вірш "Федька купец при аршине все лжет" перегукується із мотивами поезії Данила Братковського "Кравець" – єдиному творі у книзі "Світ...", присвяченому конкретній ремісничій професії. Як і персонаж "Корабля ремісників" Себастьяна Брандта, котрий недбалим виконанням роботи отримує для себе зиск, так і кравець Данила Братковського розуміє свою професійну науку як спосіб украсти з виробу, не турбуючись про те, що пошита річ може бути замалою: "А чи велика, мала буде штука, / На шапку вкрасти – найперша наука" [1, с.281].

Мотив продажності судової системи, виражений Григорієм Сквородою у вірші "Строит на свій тон юриста права", у Данила Братковського втілюється у творах "Про одного суддю", який живе підкупами, "Що є нестатечність", "Про одну вдову, яка правується", "Постанова, віддача і відпуск". В останньому творі розповідається про те, що підсудний, навіть винний, може бути відпущений судьями на волю, якщо дасть хабара.

Віршем "Сих шумит дом от гостей, как кабак" Григорій Скворода узагальнює сатирично відтворені Данилом Братковським у творах "Трубачі", "Світова охота", "Про хміль" та ін. картини панських розваг. Автор "Світу..." зображує морально зубожілу шляхту, яка потопає у вині. Жодне засідання сейму чи сеймика не проходить без банкету, у судовій ситуації та ж ситуація. Хміль стає еквівалентним образом хабаря "Комусь пан пригодить добротню, / Коли частує, все видасть щедротню" [1, с.53]. Після такого "засідання" треба чекати підвищення у кар'єрному рості: "А пляшки пили вина в нього гості: / То треба зараз обрать йогомостя / Послом до сойму, а чи депутатом" [1, с.55]. Але такі стосунки не тривкі, бо хто з наступних більше налле, до того й біла прихильність: "Коли ж бо трукну лишилося мало, / То слуг тих вірних немов не бувало" [1, с.141]. Таке життя схоже на безтурботне життя метеликів, котрі перелітають з однієї на іншу привабливішу квітку. Життя аристократії схоже на постійний бенкет: "Підпийте знову, а тільки повториш, / Що вчора сталось – бенкет хміль повторить" [1, с.51], сумні думки проганяються келихом вина, взаємини побудовані на інтригах задля меркантильних цілей: "Тепер як в пана частують в пошану, / Спитайся спершу: "Чого треба пану?" [1, с.57].

Вірш 10-ї пісні "С диспут студенту стрешит голова" може бути потрактований як афористичне узагальнення мотиву неповаги ні до філософів, ні до теологів, бо, як розгортає поетичне осмислення Данило Братковський у творах "Як судить світ", "Дурний мудрий", світом цінуються тільки гроші. Грошовиті неuki можуть здобувати високі суспільні місця, дурного із грошима вважають мудрим, а мудрого без грошей – дурним. "Тому, брательку, що й суддю самого, / Як без калитки мають за дурного" [1, с.61].

Піснею 10-тою Григорій Скворода не лише втілює сатиричні мотиви книжки Данила Братковського "Світ...". Остання стофа пісні "Смерте страшна! замашная косо! / Ты не щадиш и царских волосов. / Ты не глядиш, где мужик, а где цар, / Все жереш так, как солому пожар. / Кто ж на ея плюет отрую сталь? / Тот, чія совість, как чистый хрусталь" [6, с.33] реалізує ідеал християнського життя, висловлений Данилом Братковським у творах "Світ. Що це, о Боже...", "Праця як обертається", "Смерть": "Ой, смерте безжальна, тягнеш нас до себе! / Щоб не загадала, зразу б те і мала. / Та не відкупитись! Засіяна нива, / Має бути зжата. Не діждатись дива" [1, с.48].

У 12-тій пісні Г. Сквороди "В город не піду багатий – на полях я буду жить" автор засуджує міста, які можуть у "море розпачу штовхнуть". Під закликком автора жити в селі розуміємо своєрідний маніфест моральної чистоти і досконалості, шлях до якої веде через матеріальну вбогість і духовне самовдосконалення. Автор відкидає міста не в розумінні географічної площини, а як місце, де є багато спокус: матеріальне збагачення, гонитва за кар'єрним зростанням, привілеями відвертають людину від справжньої мети існування – жити в гармонії з Богом і собою. У Біблії сказано: "Будь задоволений малим, і Я дам тобі багато", що суголосне ідеї Братковського про ідеальне суспільство, в якому панує рівномірний розподіл матеріальних благ, тобто можна жити так, що дає можливість стати громадянами "Небесної батьківщини": "О Христе! не даждь сотлѣть во адѣ! / Даждь мнѣ в

Твоєм життє небесном градѣ" [7, с.40]. Тобто ідеал у двох поетів суголосний в постановці мети-відречення від земних благ задля здобуття небесних, але шляхи досягнення відрізняються, Сковорода бачить досягнення гармонії, спокою та чистоти розуму на лоні природи, тобто душа в певній мірі поєднується із навколишнім світом, уподобнюється до нього, незайманого і чистого. Д. Братковський бачить ідеальним те життя, в якому відбувається певне самозречення заради суспільного блага. Автор пропонує багатим ділитися своїм майном із бідними, вищим верствам населення одружуватися із нижчими: "Багата з бідним хай стане до шлюбу, / Було б в цїм часі догідно і любо. / Жовнір убогий добився б зарплати, / Шляхтич убогий спромігся б піднятися" [1, с.71]. Він засуджує скупість, марнотратність, в тому числі п'янство, хабарництво, пошуки власного зиску у всьому, навіть дружбі чи шлюбі. Г. Сковорода також відкидає усі житейські пристрасті і амбіції, які порушують гармонію і мир у душі: далекі подорожі, військова, світська кар'єра, накопичення знань. Лише у просторі досконалість, у бідності та чистоті можливий духовний розвиток, постійний самоаналіз. "Ничего я не желатель, кроме хлѣба да воды, / Нищета мнѣ есть приятель – давно мы с нею сваты" [7, с.35]. Тобто, жити так, як казав апостол Павло, "Не я живу, але Христос в мені" (Гал. 2:20). В єдності з Богом людина може жити вбого, та почуватися щасливою, про що мовиться у вірші Д. Братковського "Май сталі думи і серце без суму": "Навіщо мислити, а чи сумувати, / До волі Бога найкраще звертатись" [1, с.189].

Твори Д. Братковського із книги "Світ, по частинах розглянутий" та Г. Сковороди із збірки "Сад божественних пісень" своєю високою поетичністю служать утіленню ідеалу бароко – аскета-філософа, людини, "якій близька і зрозуміла антична любов до всього живого і земного, але чію душу переповнює водночас жага небесного, вічного, неминущого" [4, с. 23], а від того активна громадянська позиція – допомогти сучасному суспільству, вказуючи на його вади, досягнути рівновагу двох складових людської душі – мікрокосмосу із макрокосмосом.

Спорідненість творчості обох мислителів простежується на рівні тематики та образної системи і в пісні 18 "Ой ты, птичко жолтобоко". У своїй збірці Д. Братковський неодноразово поділяє світ на хижаків і жертв, бо він бачить людей або підступними, що шукають вигоди і зиску, ведуть паразитичний спосіб існування, або добродушними простаками, чією працею постійно користуються "хижаки". Наприклад, герой вірша "Диспут з паном убогого" вовк чинить фізичну наругу над слабшим бараном; у вірші "Привілей" цей світ бачиться авторові як вічна гонитва яструба за шулікою, яка не має в такому стані відпочинку тощо. Г. Сковорода знаходить спосіб уникання хижацького світу – знову повторюється думка, що лише на лоні чистої природи втихомирюються людські пристрасті, амбіції: "На что мнѣ замишляти, / Что в селі родила мати? / Нехай у тѣх мозок рветься, / Кто высоко в гору дметься" [7, с.40].

У пісні 20 поет розвиває думку про "небесний град", який, на відміну від земного, "бомб не боится, / ни клеветничїих стрїл, / И хитрых мин не страшится, / Всѣгда цѣл и не горѣл" [7, с.42]. Це – мета нашого життя, досягнення якої можливе тоді, коли будемо любити ворогів: "Добро воздавая врагам. / Для других здравіе гублят, / Не только добры другам" [7, с.42]. Світ, який віддаляє людину від цього ідеалу, як Д. Братковський, так і Г. Сковорода гостро засуджують і навіть зневажають: "Гей світе, світе! Що лише не вмїєш? / Їси тут, п'єш ти, мов вітер завиєш. / Шумиш, шалїєш і все ти ницуєш, / А з тих, хто кормить і поїть, глузуєш" [1, с.47] (вірш Д. Братковського "Світова охота"), і ще гостріше підкреслює Г. Сковорода: "О міре! Мір безсовѣтний!" [7, с.42]. У суспільстві мислителі не бачать нічого приємного для духу: все відвертає погляд від неба і приковує до землі. І навіть тоді, коли захочеться знайти щось гідне, то, пише Д. Братковський: "Хоч в когось буде найбільша охота, / Але знайдеться, щоб зганить, нецнота" [1, с.47], тому Сковорода так завжди бажав бути осторонь усього світового.

У пісні 28 "Возлети на небеса, хоть в версальскїи лѣса" Г. Сковорода критикує в людині невтримну волю, котра штовхає не зупинятися на досягнутому, не бути задоволеним тим, що є, а бажати ще більшого, кращого, пишнішого тощо. Автор зазначає:

"Вздѣнь одежду золотую, / Вздѣнь и шапку хоть царскую. / Когда ты не весьол, то всего ты нищ и гол" [7, с.51]. Тобто, навіть володіючи усіма багатствами землі, людина не може бути щасливою не маючи в собі гармонії з Богом, Його світлом. Апостол Павло запевняє, що навіть володіючи усіма дарами землі, знаннями людства, маючи глибоку віру, та без любові це не має вартості: "І коли я роздам усі маєтки свої, і коли я віддам своє тіло на спалення, та любові не маю, - то пожитку не матиму жадного" (1 Кор. 13:3). Там, де є любов, там є мир і веселість, про яку пише Г. Сковорода, а життя набирає глибокого сенсу. Д. Братковський у вірші "Світ" зображує таку характерну рису як ненаситність земними благами: "Гей, світе, світе, тисячі взятъ хочеш, / В неповнім полі зайця того зочиш" [1, с.125]. Автор викриває "закони" цього псевдо світу, їхню здеморалізовану і меркантильну суть, всі зводяться до того, щоб тримати людину в полоні матеріального збагачення і слави: "Усе непевне бачу в тобі, світе, / Що мати хочеш, втримаєш в калиті?" [1, с.125]. Натомість Г. Сковорода закликає читача знайти відповідь і заспокоєння в собі самому. Оскільки людина створена на образ і подобу Божу, то в ній закладена гармонія і мирність, вона прямує не всупереч Божому планові, знайде щастя вже на землі: "Бог есть лутчій астроном. Он найлутчій економ. / Мать, блаженная натура, / Не творит нечтоже здура. / Нужнѣйшее тебѣ найдеш то сам себѣ" [7, с.51]. Він закликає читачів жити так, як навчає Апостол Павло: "Не я живу, а Христос у мені" (Гал. 2:20), тобто не покладатися на власну волю, бо все людське мінливе і минуше, а розкривати в собі потенції вічності: "Боже! о живый глагол! кто есть без тебе весьол? / Ты един всѣм жизнь и радость, / Ты един всѣм рай и сладость! / Убий злую волю а нас! да твой владѣет глас" [7, с.52]. Г. Сковорода суголосний із апостолом Іваном, який закликає покладатися у всьому на волю Божу: "Минається і світ, і його покладливість, а хто Божу волю виконує, той повік пробуває!" (1 Ів. 2:17).

Як бачимо, Данило Братковський та Григорій Сковорода як представники українського літературного бароко зреалізували своєю творчістю гуманістичні ідеали людства, сатирично викриваючи вади людського суспільства, зображували шлях до морального християнського очищення. Мислителі-поети вбачали цей шлях у повному відреченні від земних утіх, пристрастей та матеріального збагачення, що було загальною тенденцією для барокового мислення, яке відновило естетизацію середньовічного аскетизму. Поети засобами сатири викривають та висміюють основні людські вади: пияцтво, хабарництво, гонитву за чинами, посадами, матеріальним збагаченням.

Д. Братковський і Г. Сковорода – поети, котрі випередили свій час. Їхня творчість віддзеркалила тодішнє наше суспільство, державний устрій, моральне обличчя нації. Людям завжди важко чути правду про себе, ще важче працювати над помилками. І те, що збірку Д. Братковського, яка повністю викрила усі ті людські вади, що стояли на перепоні розвиткові бажаної держави, держави, в якій не повинно бути скривджених і кривдників, де суспільні стани вирівнюються "нерівними" шлюбами, випадковими благодійністю, милостинею, сучасники не сприйняли, підтверджує той факт, що менше ніж за 80 років відбувся Третій поділ Польщі, і ця держава, яку намагався виправити поет, припинила своє існування. Цю ж долю повторила Козацька держава, тому свідок її нищення Г. Сковорода виніс на розсуд читачеві причини її краху для власного очищення, перед новим відродженням.

Список використаних джерел

1. Братковський Д. Світ, по частинах розглянутий / Данило Братковський: Студії / В. О. Шевчук (пер. з пол., передм., прим.); Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського та ін. – Фототип. вид. – Луцьк: Видавництво обласної друкарні, 2004. – 463 с.

2. Жулинський М. Данило Братковський – волинський "блюстител ь благочестя" / Микола Жулинський // Українсько-польські літературні контексти доби бароко: Зб. наук. праць / Р. П. Радишевський (відп. ред. і упоряд.): Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Інститут філології та ін.. – К., 2004. – С. 370-382. – (Київські полоністичні студії; Т. 6).
3. Калантаєвська Г. П. Філософсько-етичне поняття і бачення світу в поезії Данила Братковського [Текст] / Г. П. Калантаєвська // Філологічні трактати. – 2009. - №1, Т. 1. – С. 29-36.
4. Макаров А. Світло українського бароко / Анатолій Макаров. – К.: Мистецтво, 1994. – 288 с.
5. Маслюк В. П. Латиномовні поетики і риторики XVII – першої половини XVIII ст. та їх роль у розвитку теорії літератури на Україні / В. П. Маслюк. – К.: Наукова думка, 1983. – 236 с.
6. Махновець Л. Сатира і гумор української прози XVI-XVIII ст. / Леонід Махновець. – К.: Наукова думка, 1964. 479 с.
7. Сковорода Г. Вибрані твори / Григорій Сковорода; [Упоряд. та передм. Леоніда Ушкалова; прим. Ікомент. Леоніда Ушкалова та Сергія Вакуленка]. – Х.: Прапор, 2007. – 384 с.
8. Ушкалов Л. "Світ ловив мене, та не спіймав" / Леонід Ушкалов // Григорій Сковорода. Вибрані твори. / Упоряд. та передм. Леоніда Ушкалова; прим. і комент. Леоніда Ушкалова та Сергія Вакуленка. – Х.: Прапор, 2007. – С. 3-24.
9. Шевчук В. Поетична спадщина Данила Братковського / Валерій Шевчук // Данило Братковський – поет і громадянин. Науковий збірник. Матеріали науково-краєзнавчої конференції, приуроченої до 300-ї річниці страти Данила Братковського. м. Луцьк, 22-23 листопада 2002 року. – Луцьк, 2002. С. 6-12.
10. Шевчук В. Муза Роксоланська: Українська література XVI-XVIII століть: У 2 кн. / Валерій Шувчук. – К.: Либідь, 2004. Кн. 2: Розвинене бароко. – 2005. – 726 с.
11. Яковина О. Метафізика в поезії: Україна XVII століття [Текст]: [монографія] / Оксана Петрівна Яковина; НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка [та ін.]. – Л.: Опілля-Л, 2010. – 215 с.
12. Яковина О. Метафізична українська поезія другої половини XVII століття: семантико-художня парадигма: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.06 "Теорія літератури" / Оксана Петрівна Яковина. – К., 2001. – 19 с.

Стаття надійшла до редакції 30 січня 2012 року